

До спеціалізованої вченої ради ДФ 35.052.068
Національного університету «Львівська політехніка»
79013 м. Львів вулиця Степана Бандери, 12

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора юридичних наук,
професора О.М. Храмцова на дисертацію
Гуцул Роксолани Романівни «Кримінологічне забезпечення
індивідуальної профілактики корисливих злочинів
неповнолітніх», поданої
на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право

Вивчення рукопису дисертації Р.Р. Гуцул й ознайомлення з публікаціями здобувачки дає підстави для попереднього висновку, що дисертантка виконала роботу на належному науковому й методологічному рівні та досягла поставлених дослідницьких цілей. Цей висновок підтверджується сумою основних критеріїв, за якими оцінюються такі наукові роботи.

Актуальність теми дослідження. Злочинність неповнолітніх завжди викликала підвищену увагу суспільства та держави. Уже давно відома певна залежність злочинності в цілому від злочинності неповнолітніх, оскільки остання виступає її «резервом». Кримінологи у своїх дослідженнях показують, що близько 50 % рецидивістів починали свою злочинну діяльність в неповнолітньому віці. Таким чином, чим раніше особа вчиняє своє перше кримінальне правопорушення, тим вище вірогідність його рецидиву.

Звертаючись до проблеми злочинності неповнолітніх взагалі, і корисливої злочинності неповнолітніх зокрема, необхідно ураховувати те, що

вона є частиною злочинності в цілому, розвивається під впливом тих же факторів, має з нею інші спільні риси. Разом з тим кримінальні правопорушення неповнолітніх мають певні особливості, що дозволяє виділити їх в окремий вид злочинності, конкретизувати об'єкт профілактичного впливу, однорідність якого забезпечує цілеспрямований підхід до запобігання. Профілактична діяльність суспільства і держави відносно загальнокримінальної корисливої злочинності неповнолітніх буде неможлива без відповідного наукового забезпечення. Для цього потрібно проводити кримінологічні та комплексні дослідження проблеми злочинності неповнолітніх. Вони повинні спиратися на сучасні наукові розробки, ґрунтовний аналіз практичної діяльності відповідних суб'єктів профілактики, аналіз закордонного досвіду такої діяльності тощо. Тому дисертаційне дослідження Гуцул Р.Р. має високий рівень актуальності та істотне теоретичне і практичне значення.

Актуальності дисертаційному дослідженню додає і той факт, що незважаючи на очевидну наукову і практичну значущість, у доктрині відсутні окремі комплексні монографічні дослідження важливої проблеми кримінологічного забезпечення індивідуальної профілактики загальнокримінальної корисливої злочинності неповнолітніх з урахуванням сучасних реалій. Перелічені обставини підтверджують, що обрана для дисертаційного дослідження тема є актуальною, а проведене дослідження має дати вагомі теоретичні та практичні результати.

Ступінь достовірності та обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаційному дослідженні обумовлюється передусім тим, що завдання дослідження, методологія і методика роботи, її науковий інструментарій виглядають обґрунтованими з точки зору вимог до наукового дослідження такого рівня.

Об'єкт та предмет дослідження визначені, в цілому коректно та співвідносяться між собою як ціле й частина. Так, його *об'єкт* - суспільні відносини, що виникають у зв'язку з учиненням неповнолітніми корисливих

злочинів. *Предметом* дослідження є кримінологічне забезпечення індивідуальної профілактики корисливих злочинів неповнолітніх.

Оцінка структури дисертаційного дослідження показує, що остання логічно пов'язана з визначеними метою, завданнями, об'єктом і предметом дослідження і передбачає висвітлення тих питань, які безпосередньо стосуються обраної авторкою теми. Дисертація складається з анотацій українською й англійською мовами, вступу, трьох розділів, що охоплюють вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 257 сторінок, із них основного тексту – 166 сторінок. Список використаних джерел (183 найменування) викладено на 19 сторінках, 3 додатки – на 57 сторінках.

У роботі проаналізовано наявні в науковій літературі визначення поняття корисливих злочинів неповнолітніх, індивідуальної профілактики корисливих злочинів неповнолітніх і запропоновано авторське тлумачення цього поняття. Індивідуальну профілактику корисливих злочинів неповнолітніх розглянуто як діяльність, яка спрямована винятково на виявлення осіб, від яких можна очікувати вчинення правопорушень, і здійснення впливу на них та їхнє соціальне середовище (мікросередовище) з метою позитивної корекції поведінки цих осіб, усунення, послаблення або нейтралізації криміногенних чинників, що діють у цій сфері.

Розділ 1 «Загальнотеоретичні засади дослідження індивідуальної профілактики корисливих злочинів неповнолітніх» складається із трьох підрозділів.

У підрозділі 1.1 «Стан дослідження кримінологічних аспектів індивідуальної профілактики корисливих злочинів неповнолітніх» здійснений огляд спеціальної літератури, проаналізовано теоретичні погляди вітчизняних та закордонних науковців із метою висвітлити кримінологічний аспект індивідуальної профілактики корисливих злочинів неповнолітніх, оцінити сучасний стан вивчення цих проблем та сформулювати власне ставлення до них. Виявлено, що, незважаючи, на наявні публікації з питань

індивідуальної профілактики корисливих злочинів неповнолітніх, ця проблема досі є актуальною для кримінологічної доктрини та практики протидії цьому виду злочинності.

У підрозділі 1.2 «Кримінологічний зміст поняття корисливих злочинів неповнолітніх» доведено, що виокремлення корисливої злочинності неповнолітніх в окремий вид злочинності здійснюється на підставі такої специфічної кримінально-значущої інтегративної ознаки, як вік особи злочинця (суб'єкта злочину). Вказується на те, що для корисливої злочинності неповнолітніх властива підвищена латентність, оскільки багато їхніх діянь сприймаються як пустощі, спричинені недостатньою соціальною зрілістю та від дорослої злочинності відрізняється високим ступенем динамічності. Наголошується, що злочинність неповнолітніх – це соціально негативне явище, що охоплює сукупність злочинів, вчинених особами, які не досягли 18-річного віку, на певній території за певний проміжок часу, характеризується кількісними та якісними показниками, є об'єктом самостійного вивчення, а його головною особливістю, що зумовлює специфічні детермінанти та заходи запобігання є особа неповнолітнього злочинця. На думку здобувачки, для вироблення наукових підходів до дослідження корисливої злочинності неповнолітніх необхідною і важливою умовою є з'ясування природи особливостей особистості неповнолітнього злочинця (соціальні чи генетичні або їх співвідношення) та правильне їх урахування у правовій сфері при здійсненні заходів індивідуальної профілактики.

У підрозділі 1.3 «Особливості кримінологічного забезпечення індивідуальної профілактики корисливих злочинів неповнолітніх» дається авторське визначення поняття кримінологічного забезпечення індивідуальної профілактики корисливих злочинів неповнолітніх, під яким розуміється стратегічна, концептуальна діяльність щодо забезпечення профілактики, обмеження дії, усунення криміногенних факторів злочинності, мінімізації її небезпечних наслідків, а також відвернення й припинення кримінально

караних діянь. Здобувачка зазначає, що саме завдяки використанню наявних методів кримінології для забезпечення суб'єктів індивідуальної профілактики корисливих злочинів неповнолітніх інформацією про вчинені злочини або злочини, які планується вчинити, забезпечується можливість постановки особи на профілактичний облік, що тягне за собою певне обмеження її прав і свобод шляхом реалізації визначених повноважень.

Дисертанткою наголошується на тому, що у боротьбі з корисливими злочинами неповнолітніх недостатньо надати правильну кримінально-правову оцінку вчиненому, забезпечити призначення ефективного покарання та його відбування, володіти достатнім обсягом кваліфікованих знань і навичок щодо розкриття, розслідування і розгляду кримінальних проваджень. Практичний працівник, крім цього, повинен бути озброєний методикою, прийомами виявлення чинників, що сприяють вчиненню неповнолітнім злочину, брати активну участь у розробці і реалізації заходів попередження.

Розділ 2 «Система індивідуальної профілактики корисливих злочинів неповнолітніх» складається із трьох підрозділів.

У підрозділі 2.1 «Суб'єкти індивідуальної профілактики корисливих злочинів неповнолітніх» зроблено висновок, що суб'єктами індивідуальної профілактики правопорушень є органи державної влади (законодавчої, виконавчої, судової), органи місцевого самоврядування, органи прокуратури, навчальні заклади, засоби масової інформації, громадські організації, зокрема громадські формування з охорони громадського порядку, релігійні установи та організації, підприємства, установи та організації незалежно від форм власності, які беруть участь у профілактиці правопорушень. На думку дисертантки, саме керівники суб'єктів індивідуальної профілактики несуть відповідальність за організацію профілактичної роботи в межах своїх повноважень.

У підрозділі 2.2 «Об'єкти індивідуальної профілактики корисливих злочинів неповнолітніх» проаналізовано об'єкти профілактики та доведено, що під об'єктами індивідуальної профілактики слід розглядати сукупність

різних (за генезою, сферою, формами та інтенсивністю прояву) негативних явищ та процесів реальної дійсності матеріального чи духовного характеру, що призводять до виникнення причин і умов, які сприяють вчиненню корисливих злочинів неповнолітніми. На думку здобувачки, об'єктом індивідуальної профілактики може ставати як безпосередньо людина, її негативні соціальні якості, так і її соціальне мікросередовище (сім'я, побутове оточення, трудовий колектив, тощо).

У підрозділі 2.3 «Правове й організаційне забезпечення індивідуальної профілактики корисливих злочинів неповнолітніх» досліджується нормативно-правова база профілактики корисливих злочинів неповнолітніх. Встановлено, що вона є достатньо розрізною, що ускладнює її реалізацію в практичній діяльності. Акцентується увага на тому, що Закон України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» є базовим для організації профілактики правопорушень неповнолітніх, зокрема корисливих. Він також визначає організаційно-правові засади здійснення цього виду юридичної практики.

На думку здобувачки, організаційне забезпечення індивідуальної профілактики корисливих злочинів неповнолітніх – це насамперед цілеспрямована діяльність, яка базується на правових, організаційних, інформаційних, технічних і методичних передумовах щодо збору, опрацювання, зберігання і створення умов для використання інформації, необхідної для ефективного функціонування системи запобігання злочинів.

Розділ 3 «Шляхи удосконалення реалізації індивідуальної профілактики корисливих злочинів неповнолітніх» складається із двох підрозділів.

У підрозділі 3.1 «Сучасні форми індивідуальної профілактики корисливих злочинів неповнолітніх» визначено, що форми профілактичної діяльності держави та громадськості є численними, їх здійснення вимагає високоякісного інформаційно-аналітичного і методичного забезпечення, яке покладається на правоохоронні органи. Особливе місце у профілактичній діяльності корисливих злочинів неповнолітніх відводиться правоохоронним

органам, які виступають її спеціалізованими суб'єктами. Доводиться, що залежно від виду правопорушень застосовують різні форми запобіжних заходів, тобто використовується науково обґрунтована система найбільш доцільних і правомірних заходів профілактики злочинів. Визначені форми профілактичної діяльності перебувають у діалектичному взаємозв'язку і доповнюють одна одну на практиці.

Дисертантка вважає, що для тієї або іншої форми профілактичного впливу характерні власні, притаманні лише їй об'єкти. На її думку, розрізняти об'єкти необхідно з метою повного та законного застосування щодо них відповідного комплексу профілактично-виховного впливу. Зазначається, що тенденції зростання корисливої злочинності серед неповнолітніх в Україні, що простежується упродовж останніх років, зумовлені непростими соціально-економічними умовами, які супроводжують сучасний період розвитку України, та багатьма іншими чинниками, що виникають у переломні моменти становлення правової, демократичної та соціальної держави. Усе це змушує шукати нові форми та методи індивідуально-профілактичного впливу, вживати заходи щодо відновлення у зміненому більш сучасному вигляді системи суб'єктів і заходів індивідуальної профілактики.

У підрозділі 3.2 «Методи індивідуальної профілактики корисливих злочинів неповнолітніх» вказується, що невід'ємною складовою профілактики правопорушень неповнолітніх, що здійснюють правоохоронні органи, є індивідуальна профілактика. Авторка акцентує увагу на необхідності виокремлення як об'єкта самостійного кримінологічного дослідження методики запобігання злочинам неповнолітніх. На її думку, це зумовлено низкою чинників. По-перше, важливістю й масштабністю завдань з охорони життя та здоров'я молодого покоління і формування у зв'язку з цим державної політики щодо захисту прав та законних інтересів дітей і підлітків як самостійного напряму діяльності державних органів та суспільства загалом. По-друге, особливостями в генезі та мотивації

вчинюваних неповнолітніми корисливих злочинів, зумовлених специфікою їх виховання та життєдіяльності (відносно обмежений період формування особистості, мінливість соціальних позицій, зміст соціальних функцій, обмежена дієздатність тощо), особливостями особистісних, соціально-групових, психологічних та інших характеристик. Сутність методів виокремленої групи, на її думку, визначається характером впливу суб'єкта на об'єкт, що зумовлений діалектичною взаємодією цілей впливу, специфікою діяльності суб'єкта і засобів, які використовують для зміни об'єкта.

Викладені у вступі та розділах основної частини дисертації положення, які стосуються постановки проблеми в цілому, окремих її аспектів, переконують у тому, що відповідні питання є теоретично і практично важливими, перспективними для наукового дослідження.

Про перспективність і доцільність, а також своєчасність звернення наукового пошуку здобувачки до проблем індивідуальної профілактики корисливої злочинності неповнолітніх свідчить і те, що дисертаційне дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідної діяльності кафедри кримінального права і процесу ННІППО Національного університету «Львівська політехніка» у межах тем: «Вдосконалення правового механізму захисту прав і свобод людини і громадянина в умовах розбудови правової держави» (номер державної реєстрації 0112U001217), «Шляхи вдосконалення правового механізму захисту прав і свобод людини і громадянина в умовах розбудови правової держави» (номер державної реєстрації 0117U004015), а також згідно з пріоритетними напрямками розвитку правової науки на 2016–2020 роки, затвердженими НАПрН України 3 березня 2016 року.

Про обґрунтованість отриманих даних і сформульованих висновків свідчить аналіз теоретичної основи дисертації, її інформаційного та емпіричного підґрунтя. При написанні роботи авторка опрацювала достатній масив наукової літератури: наукові праці фахівців, у тому числі зарубіжних, у галузі філософії, загальної теорії держави і права, кримінології та

кримінального права, теорії управління та правоохоронної діяльності, психології й інших галузевих правових наук.

Емпіричну базу дослідження становлять результати узагальнення 271 кримінального провадження за ст. 185–187 КК України, що були розглянуті місцевими районними судами Львівської, Івано-Франківської, Тернопільської, Рівненської та Волинської областей упродовж 2016–2020 рр.; анкетування 300 працівників поліції Львівської, Івано-Франківської, Тернопільської, Рівненської та Волинської областей; анкетування 300 неповнолітніх Львівської, Івано-Франківської, Тернопільської, Рівненської та Волинської областей; дані кримінальної статистики щодо стану корисливої злочинності неповнолітніх в Україні за період 2016–2020 рр. (зокрема, Державної служби статистики України, Державної судової адміністрації України, Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України).

Положення та висновки дисертації ґрунтуються на нормах Конституції України, законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів, які визначають кримінологічні засоби забезпечення індивідуальної профілактики корисливих злочинів неповнолітніх.

Зібраний теоретичний та емпіричний матеріал аналізується з використанням різноманітних методів наукового пошуку – серед яких діалектичний метод, формально-логічний метод, метод системного аналізу, догматичний метод, соціологічний метод (вивчення документів), статистичний метод. Належна методологія дослідження є підтвердженням достовірності наукових положень, висновків і результатів, викладених у рецензованій роботі.

Наукова новизна висновків, пропозицій та рекомендацій, сформульованих у дисертації полягає в тому, що дисертація Гуцул Р.Р. є одним із перших в Україні комплексних досліджень, що присвячене теоретичним і прикладним аспектам сучасного кримінологічного забезпечення індивідуальної профілактики корисливих злочинів

неповнолітніх. У результаті проведеного дослідження сформульовано низку науково обґрунтованих пропозицій та рекомендацій щодо вдосконалення діяльності відповідних суб'єктів по індивідуальній профілактиці окремих загальнокримінальних корисливих злочинів неповнолітніх. Так, заслуговують на підтримку й визнання наступні елементи наукової новизни дослідження вперше обґрунтовані в рецензованій праці:

1. Обґрунтовано положення про те, що суб'єкт (орган управління) є інтегративним, системоутворювальним чинником, що визначає зміст поняття кримінологічного забезпечення індивідуальної профілактики корисливих злочинів неповнолітніх;

2. Виокремлено принципи програмування та планування запобігання корисливій злочинності неповнолітніх, до яких пропонується віднести професіоналізм; комплексність; наукову обґрунтованість, що базується на наукових дослідженнях і кримінологічній експертизі законопроектів; спрямованість на найбільш суспільно небезпечні прояви злочинності; прикладний характер методик запобігання злочинності; прогресивність використання передового світового досвіду у протидії злочинності й впровадження наукових і технічних новинок; суб'єктну, строкову, ресурсну визначеність і достатність для досягнення запобіжних цілей; контроль.

На увагу і обговорення заслуговують й ті положення, які, будучи відомими в кримінологічній науці, в рецензованій роботі були удосконалені, й ті, які одержали в роботі подальший розвиток. В цілому презентовані авторкою елементи наукової новизни є достатніми для дисертаційного дослідження такого рівня.

Практичне значення дисертаційного дослідження, яке розглядається, не викликає сумнівів, адже його результати мають в подальшому перспективу використання у: науково-дослідній діяльності – для подальшого розроблення теоретичних аспектів індивідуальної профілактики корисливої злочинності неповнолітніх; правотворчості – для розроблення нормативно-правових актів, спрямованих на покращення організаційно-правових засад

діяльності спеціальних суб'єктів індивідуальної профілактики корисливих злочинів неповнолітніх; практичній діяльності – для удосконалення методики індивідуальної профілактики з неповнолітніми на різних стадіях розвитку їх корисливої кримінальної поведінки; навчальному процесі – для підготовки навчально-методичних матеріалів і, зокрема підручників, навчальних посібників з навчальної дисципліни «Кримінологія» та суміжних спецкурсів.

Повнота викладу в опублікованих працях наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. За темою дисертації опубліковано десять наукових праць, із яких п'ять статей (чотири – у фахових наукових виданнях України, одна – у періодичному виданні іншої держави) та п'ять тез виступів на науково-практичних заходах. Наукові публікації дисертантки свідчать про її послідовну роботу над розв'язанням поставленого наукового завдання. У публікаціях достатньо відображені всі розділи дисертаційної роботи.

Також слід зазначити, що результати дисертаційного дослідження достатньо апробовані. Основні положення та результати дисертаційної роботи оприлюднені на науково-практичних заходах різного рівня, зокрема: «Сучасний вимір держави і права» (м. Львів, 18-19 травня 2018 р.); «Становлення громадянського суспільства в Україні: нормативно-правове підґрунтя» (м. Дніпро, 3-4 травня 2019 р.); «Реформування національного та міжнародного права: перспективи та пріоритети» (м. Одеса, 17-18 січня 2020 р.); «Актуальні проблеми реформування кримінальної юстиції» (м. Одеса, 12-13 червня 2020 р.).

Оформлення дисертації. Дисертація Гуцул Р.Р. оформлена згідно з нормативними вимогами і стандартами, які передбачені для такого виду досліджень. Робота написана державною мовою з дотриманням наукового стилю, що оптимально поєднує складові представленого дослідження. Положення, висновки та пропозиції, що містяться в науковій праці характеризуються завершеністю, аргументованістю та послідовністю.

Даючи **позитивну** оцінку рецензованій дисертації, маю зауважити, що, як і будь-яка значна за обсягом і кількістю досліджуваних проблем наукова праця, вона має й **окремі суперечливі або дискусійні положення**, які потребують додаткової аргументації або пояснень здобувачки під час прилюдного захисту:

1. На сторінці 31 дисертаційного дослідження авторка однозначно наголошує на тому, що профілактика злочинів є значною економією ресурсів суспільства, адже дешевше запобігти злочину, ніж витратити кошти на його розкриття, розслідування, тримання під вартою осіб, які вчинили злочин, утримання такої кількості правоохоронних органів тощо. На підставі чого робиться такий висновок? Комплексна індивідуальна профілактика злочинності є достатньо витратною для суспільства і держави. Але вона від цього не втрачає своєї важливої ролі. Слід згадати відому тезу про те, що держава, яка не будує школи буде будувати тюрми. Для такого однозначного висновку слід, на нашу думку, оцінити всі складові так званої «ціни» злочинності.

2. На жаль, в роботі майже відсутнє дослідження закордонного досвіду індивідуальної профілактики злочинності неповнолітніх. Про це свідчать і наукові джерела, які вивчалися авторкою. Також в роботі не зустрічається жодного прикладу з судової практики або практики правоохоронних органів, які б ілюстрували позицію дисертантки, не дивлячись на велику кількість вивчених нею таких матеріалів.

3. На стор. 64 здобувачка зазначає, що на її глибоке переконання, недоліком індивідуальної профілактики є випадки передчасного зняття з профілактичного обліку деяких підлітків-правопорушників як таких, які «виправилися», і недостатня організація індивідуальної роботи з неповнолітніми, котрі перебувають на обліку. На підставі яких даних робиться такий висновок (аналіз рецидиву кримінальних правопорушень неповнолітніх; висновки експертів тощо)?

4. В роботі не здійснений кримінологічний аналіз корисливої мотивації злочинності неповнолітніх. Лише поверхнево і епізодично досліджується, на наш погляд, ця важлива проблема. А між тим корислива мотивація є тією концептуальною ознакою, яка виділяє цю злочинність в окремий кримінологічний вид.

5. В дисертації здобувачка використовує застаріле законодавство про кримінальну відповідальність. На сторінці 36 вона наводить застаріле визначення поняття злочину, яке замінено в законі на кримінальне правопорушення.

6. У загальних висновках роботи (сторінка 173) дисертанткою наголошується, що типовими для неповнолітніх злочинами є окрім крадіжки шахрайство і незаконне заволодіння транспортним засобом. Це корисливі кримінальні правопорушення. Але два останніх взагалі не досліджені в дисертаційній роботі.

7. На стор. 22 дисертації здобувачка дає наступне визначення поняття індивідуальної профілактики корисливих злочинів неповнолітніх – це діяльність співробітників кримінально-виконавчих інспекцій, дільничних інспекторів поліції і громадськості, що спрямована на виявлення неповнолітніх осіб, схильних до вчинення злочинів, та здійснення на них профілактично-виховного впливу шляхом застосування системи заходів переконання і примусу з метою усунення та нейтралізації суб'єктивних причин злочинної поведінки, а також негативних детермінант із найближчого оточення такої особи. Чому тільки ці суб'єкти можуть займатися такою діяльністю?

Проте, висловлені зауваження і побажання загалом стосуються складних і дискусійних аспектів аналізованих проблем, не знижують безумовно добрий науково-теоретичний рівень проведеного дослідження та не піддають сумніву основні наукові результати, отримані авторкою. Дисертація є самостійно виконаною, завершеною роботою. Порушень академічної доброчесності в ній не виявлено. Дослідження містить нові науково обґрунтовані теоретичні

результати проведених здобувачкою досліджень, що мають істотне значення для кримінологічної доктрини, що, в свою чергу, свідчить про особистий внесок дисертантки в кримінологічну науку.

Зміст дисертації відповідає заявленій авторкою науковій спеціальності 081-Право.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК:

Дисертація Гуцул Роксолани Романівни «Кримінологічне забезпечення індивідуальної профілактики корисливих злочинів неповнолітніх» відповідає вимогам Тимчасового порядку присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 року № 167 (з відповідними змінами), Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року, а її авторка заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право.

Офіційний опонент –

професор кафедри кримінально-правових дисциплін
юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна
доктор юридичних наук, професор



О.М. Храмцов

«Підпис О.М. Храмцова засвідчую»

Начальник відділу кадрів
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна



ПІДПИС ЗАСВІДЧУЮ
Начальник відділу
кадрів

О.І. Громико